

УДК 330

ШКОВЕЦЬ К.О., КВІТА Г.М.

Київський національний університет технологій та дизайну

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Мета роботи полягає в дослідженні факторів, що впливають на якість розвитку ринку освітніх послуг в Україні, на основі застосування системного підходу та системно-ситуаційної моделі розвитку.

Методика дослідження ринку освітніх послуг базується на застосуванні концепції «КУРСОР+», яка, має такі складові: системно-ситуаційну модель розвитку; проблемно-діагностичну модель об'єкта; модель універсуму станів об'єкта; модель універсуму знань про стани об'єкту. Основні положення цієї концепції адаптовані до нового об'єкта моделювання – ринку освітніх послуг.

Результати застосування концепції «КУРСОР+» дозволять систематизувати соціально-економічні фактори розвитку ринку освітніх послуг.

Наукова новизна полягає у застосуванні концепції «КУРСОР+» до дослідження ринку освітніх послуг, що дозволить розкрити сутність цього ринку як соціально-економічної системи і надасть комплексну оцінку економічним явищам і процесам, які виникають на ньому.

Практична значимість полягає у дослідженні соціально-економічних функцій ринку, які пов'язані з професійною підготовкою кадрів.

Ключові слова: ринок освітніх послуг, системний підхід, концепція «КУРСОР+».

Вступ. Становлення інформаційного суспільства супроводжується підвищенням якості людського інтелектуального потенціалу. Пріоритети розвитку освіти висувуються на передові позиції при розробці основних положень соціально-економічної політики, документів нормативно-правового та стратегічного характеру. Від продуктивного розгляду різноманітних питань, пов'язаних з уніфікацією національних систем освіти, значною мірою залежать перспективи вирішення глобальної проблеми подолання відсталості і досягнення стійких темпів економічного зростання.

Ситуація на ринку освітніх послуг України характеризується такими основними рисами як: падіння ефективності традиційної освітньої практики, невідповідність зроблених вкладень і одержуваного результату, дефіцит фінансових ресурсів, недостатність кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Постановка завдання. Питання сучасного стану освіти в Україні та перспективи її розвитку досліджуються багатьма вченими, зокрема, А.

Алексюком, І. Бехом, І. Грищенко, О. Гребельником, М. Дробноходом, І. Зязюном, Б. Клименко, Т. Красіковою, В. Кремень, О. Сухомлинською, Т. Усатенко, Ю. Шумиловим та ін. Проте і сьогодні, незважаючи на значну увагу науковців до проблем ринку освітніх послуг, питання оцінки якості освіти та її розвитку є остаточно невирішеними і вимагають пошуку та застосування нових методів та підходів.

Мета даної роботи полягає в дослідженні факторів, що впливають на якість розвитку ринку освітніх послуг в Україні, на основі застосування системного підходу та системно-ситуаційної моделі розвитку.

Основний матеріал. Ринок освітніх послуг в Україні характеризується високим рівнем попиту як серед українських, так і іноземних абітурієнтів. У цілому, рівень попиту досить стабільний і не залежить від економічних циклів (скорочення попиту протягом останніх років пов'язано з демографічною ситуацією в країні).

Кількість студентів у вищих навчальних закладах (ВНЗ) безпосередньо пов'язана з демографічною ситуацією в Україні. У зв'язку з демографічним спадом 90-х років минулого сторіччя кількість випускників шкіл поступово зменшується. Переломним роком для народжуваності в Україні був 2002-й, тобто лише через 17 років кількість потенційних абітурієнтів буде зростати. Отже, демографічна ситуація в Україні має вагомий вплив на кількість вищих навчальних закладів.

Ринок освітніх послуг в Україні характеризується високим рівнем конкуренції. Однак, протягом останніх років спостерігається тенденція до поступового скорочення кількості ВНЗ переважно через реорганізацію ВНЗ I-II рівнів акредитації у структурні підрозділи ВНЗ III-IV рівнів акредитації. Так, протягом останніх 10 років кількість ВНЗ в Україні скоротилася на 12% [1].

Проте, незважаючи на зменшення кількості ВНЗ, в Україні, порівняно з відповідними за кількістю населення європейськими країнами, вищих навчальних закладів значно більше. Отже, в Україні подальше скорочення кількості ВНЗ у наступні роки є неминучим.

Ринок освітніх послуг – це система економічних відносин між юридичними й фізичними особами з приводу купівлі-продажу освітніх послуг [1].

Отже, у дослідженні ринку освітніх послуг необхідне застосування системного підходу, який дозволить розкрити сутність ринку освітніх послуг як соціально-економічної системи і дати комплексну оцінку економічним явищам і процесам, в їх складному взаємозв'язку і взаємозалежності, що виникають на ринку.

Сутність системного підходу в управлінні полягає у комплексному аналізі, виходячи із принципів, взаємозв'язків і взаємообумовленості явищ,

припускаючи розгляд об'єкта, тобто ринку освітніх послуг, не тільки як окремої системи, але і як частини деякої більшої системи. Він вимагає аналізу максимально можливих зв'язків для наступного їх ранжування за ступенем важливості, вибору істотних факторів та їх оцінки [2-3].

Ситуаційний підхід спрямований на пов'язування конкретних прийомів і ситуацій для найбільш ефективного досягнення цілей ринку освітніх послуг. Центральним моментом є ситуація, тобто конкретний набір обставин, які сильно впливають на ринок освітніх послуг в даний конкретний час та характеризується ситуативністю [4].

Системно-ситуаційний підхід покладено в основу «Кібернетичної концепції управління в просторі граничних ресурсів та станів об'єкту розвитку («КУРСОР+»)».

Зазначимо, що концепція «КУРСОР+» яка, починаючи з 90-х років минулого століття набула поширення в численних функціональних і прикладних наукових дослідженнях та розробках, має такі складові: системно-ситуаційну модель розвитку; проблемно-діагностичну модель об'єкта; модель універсуму станів об'єкта (МОДУС); модель універсуму знань про стани об'єкту (МОДУЗ). Основні положення цієї концепції можна адаптувати до нового об'єкта моделювання – ринку освітніх послуг (рис. 1).



Рис. 1. Системно-ситуаційна модель розвитку ринку освітніх послуг

Ринок освітніх послуг містить три підсистеми: покупець, продуцент (продавець), держава (рис.1). Ці підсистеми пов'язані між собою такими економічними категоріями як попит, пропозиція, ціна, вартість, конкуренція.

Проблемне діагностування розвитку ринку освітніх послуг базується на системно-ситуаційній моделі розвитку, яка є складовою частиною «КУРСОР+» і має вигляд чотирьохполюсної моделюючої оболонки (рис.1).

Вертикаль оболонки відповідає системно-ситуаційному простору функціонування та розвитку ринку освітніх послуг, а горизонталь – простору граничних ресурсів, що забезпечують життєдіяльність і реалізацію функціонального призначення. Як вертикаль станів розвитку, так і горизонталь ресурсів обмежені відповідними полюсами.

Горизонталь ресурсів обмежена полюсом часу як гранично не відтворюваним ресурсом і полюсом знання як гранично невичерпним ресурсом, що прогресивно зростає відповідно до його використання. Розташовані між цими полюсами фінансові та матеріально-енергетичні ресурси носять ситуаційно-часовий характер.

Системоутворюючими факторами розвитку є: межа досконалості та межа небезпеки цього розвитку.

Межа досконалості (ідеал) економічного розвитку може бути задана граничними значеннями фінансово-економічних показників, культурою, системою цінностей, місією, баченням, іншими якісними показниками. Межа досконалості, як і будь-який ідеал, недосяжна, але до неї можна необмежено наближатися. Ця властивість ідеалу створює потенціал практично необмеженого в часі розвитку ринку освітніх послуг.

Межа небезпеки (катастрофа) відповідає стану передчасного припинення функціонування ринку освітніх послуг: його банкрутство та ліквідація.

Необхідно відзначити, що елементи системи не існують незалежно один від одного, а мають певні зв'язки, які перетворюють систему з простого набору компонентів в єдине ціле та визначають стан і структуру системи.

У результаті такої взаємодії в даній системі проявляються ознаки, які є загальними для класу соціально-економічних систем.

Отже, з точки зору системного підходу ринок освітніх послуг є складною системою, що володіє рядом ознак: сукупністю зв'язків між суб'єктами ринку, метою функціонування і розвитку, цілеспрямованістю, адаптивністю, цілісністю, інтегративністю та ін.

За ступенем зв'язку із зовнішнім середовищем системи підрозділяють на відкриті та закриті. Відкритість ринку освітніх послуг виявляється в тому, що він має прямі і зворотні зв'язки із зовнішнім середовищем, з іншими системами суспільства: економічною (трудовою, кредитно-грошовою), соціальною, політичною і розвивається відповідно до розвитку всього ринкового господарства. А так само в тому, що ці системи відчують на собі його вплив. Таким чином, ринку освітніх послуг притаманні загальносистемні властивості: цілісність і інтегративність.

Отже, ринок освітніх послуг як соціально-економічна система – це сукупність соціально-економічних відносин, що складаються в товарному освітньому виробництві, між усіма суб'єктами як по горизонталі, так і по

вертикалі: навчальними закладами всіх типів, видів, термінів навчання, виробниками та власниками освітніх послуг; споживачами, власниками робочої сили і грошових коштів, а також державою і різними зацікавленими організаціями з приводу купівлі-продажу освітніх послуг у процесі обміну в умовах, коли процес виробництва і споживання поєднаний.

Важливим системоутворюючим фактором будь-якої системи є її функція. Функція системи – це отримання результатів, які визначають її ціль і задачі [5]. Основні функції ринку освітніх послуг пов'язані з професійною підготовкою кадрів. Виділяють такі його соціально-економічні функції:

- a. забезпечення відтворення кваліфікованих кадрів в економіці;
- b. встановлення пропорцій між підготовкою професійних кадрів та їх використанням на ринку праці;
- c. регулювання попиту і пропозиції на освітні послуги;
- d. ціноутворення на ринку освітніх послуг;
- e. створення умов для конкурентоспроможності освітніх послуг і диференціації їх виробків;
- f. формування науково – технічного інтелектуального потенціалу суспільства;
- g. задоволення специфічних потреб людей у культурному та особистісному саморозвитку та ін.

Висновки. Таким чином, ринок освітніх послуг виконує життєво важливі соціально-економічні функції, які є умовою і чинником розвитку економіки і суспільства в цілому. Успішне виконання ринком освітніх послуг своїх функцій залежить від соціально-економічних процесів, що відбуваються в країні, і від державної політики, проведеної стосовно ринку освітніх послуг.

Список використаної літератури

1. Грищенко І. М. Професійна освіта в системі економічних досліджень – К.: Грамота, 2014. – 384 с.
2. Катренко А. В. Системний аналіз об'єктів та процесів комп'ютеризації: [навч. посіб.] / А. В. Катренко. – Львів: Новий світ, 2000. – 424 с.
3. Анфилатов В. С. Системный анализ в управлении: [учеб. пособие] / В. С. Анфилатов, А. А. Емельянов, А. А. Кукушкин; [под ред. А. А. Емельянова]. — М.: Финансы и статистика, 2005. — 386 с.
4. Юсуфова А. Ситуаційний підхід в управлінні підприємством / А. Юсуфова // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – Вип. 7. – Тернопіль, 2002. – С. 92–94.
5. Акофф Р. Акофф о менеджменте – СПб.: Питер, 2002. – 448 с.

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ РЫНКА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В УКРАИНЕ

ШИКОВЕЦ К.А., КВИТА Г. Н.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель работы заключается в исследовании факторов, влияющих на качество развития рынка образовательных услуг в Украине, на основе применения системного подхода и системно-ситуационной модели развития.

Методика исследования рынка образовательных услуг основана на применении концепции «КУРСОР+», которая имеет следующие составляющие: системно-ситуационную модель развития; проблемно-диагностическую модель объекта; модель универсума состояний объекта; модель универсума знаний о состояниях объекта. Основные положения этой концепции адаптированы к новому объекту моделирования – рынку образовательных услуг.

Результаты применения концепции «КУРСОР+» позволят систематизировать социально-экономические факторы развития рынка образовательных услуг.

Научная новизна заключается в применении концепции «КУРСОР+» к исследованию рынка образовательных услуг, что позволит раскрыть сущность этого рынка как социально-экономической системы и предоставит комплексную оценку экономическим явлениям и процессам, которые возникают на нем.

Практическая значимость заключается в исследовании социально-экономических функций рынка, связанных с профессиональной подготовкой кадров.

Ключевые слова: рынок образовательных услуг, системный подход, концепция «КУРСОР+»

SYSTEMATIC APPROACH TO ASSESSING THE EDUCATION MARKET UKRAINE

SHIKOVETS K.A., KVITA G.M.

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose the aim of work the study of factors affecting the quality of the educational services market in Ukraine on the basis of a systematic approach and system-situational model development.

Methodology of research education market based on the application of the concept of «CURSOR+» which has the following components: system-situational model development; problem-diagnostic model object; model of the universe states of the object; model of the universe of knowledge about the state of the object. The main provisions of this concept adapted to the new object modeling - the education market.

Findings of results the concept of «CURSOR+» will organize socio-economic factors of the educational market.

Originality a application of the concept of «CURSOR+» to study the education market, which will reveal the nature of the market as a socio-economic system and provide a comprehensive assessment of economic phenomena and processes that occur in it.

Practical meaningfulness consists in the study of social and economic functions of the market that related to professional training.

Keywords: *education market, systematic approach, the concept of «CURSOR+».*

УДК: 378:316.77

КРАХМАЛЬОВА Н.А.

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є невід'ємною складовою глобалізаційних процесів у світовому просторі та значною мірою визначають подальший соціально-економічний і науково-технічний розвиток країн світу. В реаліях сьогодення ІКТ у всьому світі визнані стратегічними технологіями, які є основою науково-технічного прогресу. А світова практика розвитку та використання ІКТ в освіті демонструє тенденцію до зміни традиційних форм організації освітнього процесу в умовах інформаційного суспільства, а саме, інформатизацію навчального процесу. Для системи вищої освіти України важливою умовою її інтеграції у світовий освітній простір є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах (ВНЗ). За сучасних умов інформаційні та комунікаційні технології відіграють значну роль у всіх сферах життєдіяльності нашого суспільства, а ефективне їх використання у професійній діяльності є характерною ознакою сучасного фахівця з будь-якої спеціальності.

Актуальність ІКТ обумовлена тим, що вони удосконалюють систему вищої освіти в цілому та навчальний процес у ВНЗ зокрема. Аргументовано, що найбільшого розповсюдження отримали комп'ютерні навчальні програми, а саме, комп'ютерні підручники, тестові, експертні та консультативно-